

4. W. Hofman, Het ontwerp voor een kanaal tussen Oude Rijn en Hollandse IJssel, in: Holland jrg. 7 (1975) blz. 291-299.
5. J.G.M. Boon, De nieuwe vaart van Montfoort naar Linschoten, in: Heemtijsdinghen no. 22 (1968) blz. 8 - 18.
6. C.J.A. van Helvoort, Hoofdstukken uit de geschiedenis van de stad Woerden, blz. 188 en 190.
7. C.J.A. van Helvoort, De Oude Rijn als vaarwater, blz. 4 - 8.
8. De Utrechtse gemeenten in 1815 in vraag en antwoord.
9. D. Beyer, Woerden sinds 1816. J.G.M. Boon, Harmelen op weg van oud naar nieuw, blz. 78 - 79. Joh. Jansen, Van Achter de oude schandpaal, blz. 119 - 120.
10. Heemtijsdinghen jrg. 6 (1970) no. 1.
11. Het Gemeentearchief te Leiden beschikt over een collectie brochures betreffende de voorbereiding van de spoorlijn Leiden - Woerden. Ook het Gemeentearchief te Woerden bevat hierover stukken. In het Leids jaarboekje van 1978 is een artikel verschenen van de hand van B.J. van Vliet getiteld: De aanleg van de spoorlijn van Leiden naar Woerden, 1856 - 1878.

HET VOLKSPETITIONNEMENT VAN 1878 VOOR HET BIJZONDER ONDERWIJS

door C.J.W. Gravendaal.

Op 3 augustus 1878 verleende koning Willem III aan zeventwintig mannen, afgevaardigden uit alle provincies, op het paleis 't Loo te Apeldoorn een audiëntie om een door meer dan 300 000 volwassenen ondertekend volkspetitionnement aan te bieden en toe te lichten.

Deze beweging onder het Nederlandse volk werd veroorzaakt na het tot stand komen van de nieuwe onderwijswet van de liberale minister Kappelijne.

De wet zou het oprichten en instandhouden van bijzondere scholen niet weinig bemoeilijken. De grote sommen, die de regering voor de openbare school beschikbaar stelde, wekten bij de rechterzijde een gerechtvaardigde ontstemming. Aan de particuliere scholen werd iedere subsidie onthouden.

Ook in Woerden kwam men in het geweer.

Op 16 mei richtte het landelijk comité voor het volkspetitionnement zich met een circulaire tot de kerkeraad van de Hervormde gemeente.

Na enige discussie besloot de kerkeraad zich met de overige kerkeraden, hetzij volgens concept of bij zelfstandig adres tot de Koning te wenden om het smeekschrift van doopouders, voogden en andere belangstellenden te ondersteunen om gelijkstelling der bijzondere scholen met de openbare te verkrijgen.

Ouderling Hamerling kreeg de opdracht om een plaatselijk comité te formeren.

In de kerkeraadvergadering van 2 juli meldde hij dat zijn pogingen mislukt waren. Was Hamerling wel de juiste man om zo iets te organiseren?

Maar de kerkeraad zette door en er werd besloten:

- 1e dat door of van wegen den kerkeraad het adres aan den Koning met een klein gedrukt blaadje er bij aan de huizen zal rondgezonden worden,
- 2e dat aanstaande zondag den 7den July, des voormiddags de gemeente van den predikstoel met de zaak van het volkspetitionnement zal bekend gemaakt worden en de deelneming daaraan aangeprezen en op het hart gedrukt,
- 3e tevens dan de gemeente bekend te maken dat tijd en plaats tot tekening later zullen worden aangezegd,
- 4e dat de onkosten door de leden des kerkeraad's zullen worden gedragen.

LIJST bestemd om er de namen op over te schrijven van allen, die het Adres aan den Koning in zake de Wet op het Lager Onderwijs, uit de Gemeente *Woerden* Provincie *Zuid-Holland?* hebben geteekend.

Men wordt vriendelijk verzocht deze lijst duidelijk te schrijven en met het Adres optezenden aan de Commissie voor het Volkspetitionnement te Amsterdam.

N A M E N.		AANTAL SCHOOLKINDEREN.	N A M E N.		AANTAL SCHOOLKINDEREN.
J. M. Louis			Durkje H. Niermeyer		
G. J. Jansen Schoonhoven			H. van Dommelen jr.		
A. Malon	2		G. G. H. vanden Berg	3	
D. J. Burggraaf.	2		G. v. d. Poort	2	
C. Goedhart	2		A. van Houten		
Wynand Spannenmaker	1		wed. W. Rouwijn		
Matthys Blom			H. Baak		
Harmen Nuyes	2		wed. Baak		
Pietetje v. d. Dam	2		H. Baak		
J. Nellesbyn	2		G. Moerland	2	
H. D. Bovenkamp	2		J. Hage		
J. Nieuwkerk	1		G. Hamerling		
D. de Jongste	2		W. van Beek	2	1
A. van Nuyes			H. Mourik	2	1
C. G. Leemans	1		T. van Mourik	2	
M. Leemans Willemse			A. vander Vegt	2	
Klaartje Kyfhuizen			M. van Groot		
G. J. Du Pasand			G. Rietveld		

Op 18 juli werd het ontwerp in de Tweede Kamer aangenomen. Nu was het tijd voor de voorstanders van een school met de Bijbel om tot een daad over te gaan.

Op vrijdag 19 juli kwam de kerkeraad bijeen en besloot, dat op a.s. zondag na voor- en namiddag godsdienstoefening gelegenheid zal worden gegeven op daartoe gereedliggende lijsten te tekenen terzake van het Christelijk onderwijs.

Indien men verhinderd was bestond er ook nog de mogelijkheid de lijsten te tekenen op maandag, dinsdag en woensdag van 9 tot 1 uur ten huize van J. Brunt, Cornelis Brunt, G.G.H. van den Berg en J. Hamerling.

Op maandagavond werd er bovendien een bidstond gehouden om 7 uur waarvoor de scriba, ds. Jansen Schoonhoven, door het lot als voorganger werd aangewezen.

Zo vroegen 624 Woerdenaren "dat het Uwer Majesteit gelieven mocht aan de thans aanhangige wetsvoordracht voor het Lager Onderwijs Uwe Koninklijke sanctie niet te verleen, en daarentegen zulk een regeling voor de lagere school in te voeren, waardoor het voor den armste zoo goed als voor den rijkste in Uw land mogelijk worde, desverlangd zijn kinderen een school te kunnen bieden met den Bijbel".

De Koning gaf zijn sanctie wel. Oppervlakkig beschouwd was de slag voor de bijzondere school dus verloren. Maar er kwam door de actie voor het petitionnement wel een opleving en toenevende offervaardigheid. Ook in Woerden werd besloten om in het vervolg bij de godsdienst-oefeningen op de laatste zondag van oktober en mei een collecte voor het Christelijk Nationaal onderwijs te houden. De helft van de collecte was bestemd voor het hoofdbestuur en de andere helft moest bij de spaarbank gedeponereerd worden. Dit alles zou uitlopen op de opening van de eerste Christelijke school in Woerden op 2 mei 1881.

EEN PEDANTE SCHOOLMEESTER TE HARMELEN

door: J.W.C. van Schaik.

De verhouding tussen onderwijzers en ouders van leerlingen is momenteel heel anders dan zo'n honderd jaar geleden.

Als gevolg van de lage salarissen werd menige leerkracht gedwongen om, door het geven van bijlessen, iets extra's te verdienen.

Meester J. van der Staay was het eerste hoofd van de St. Bavo-school te Harmelen die in 1869 werd opgericht. In datzelfde jaar kreeg hij ter assistentie een "onderwijzer van bijstand" waarover verder geen gegevens bekend zijn. In 1886 vertrok Van der Staay naar Woerden; hij werd opgevolgd door de heer Sluijters.

De brief die hierna volgt werd door meester Van der Staay geschreven aan Martinus de Vrankrijker (1834-1876) en heeft betrekking op diens zoon Wilhelmus Nicolaas de Vrankrijker (1869-1933).

Mijnheer,

Bij deze heb ik de eer U kennis te geven:

- 1 Dat Uw zoon Willem den 1en Mei 1874 op school is gekomen.
- 2 Dat het heden den 26en November 1874 is.
- 3 Dat het tijdsverloop van No 1-2 niet langer is dan een half jaar, wanneer men de zonneilig- en vacantiedagen er afrekent.